

LUCIAN BLAGA, VALERIU ANANIA, NICOLAE STEINHARDT - THE TRIAD OF FREE WRITERS, BEYOND CENSORSHIP

Diana PORUMB (POPA)
PhD Student, University of Pitești

Abstract: The communion with God has always been a source of religious poetry, building the meditation area whose product was the refined, deified word, through the grace of poets. Philological research has discovered a true theology of logos, giving it special importance from the very first pages of the biblical text. Lucian Blaga, Nicolae Steinhardt, and Valeriu Anania converge on the duality of the human being, as well as their endeavor to penetrate the way human consciousness manifests itself, the need for light, knowledge, and truth. This justifies the presence of the metaphor of light in Blagian and Ananian poetry, as well as in the memoirs of the monk from Rohia. Light is closely related to the divine logos and the ritual of utterance. Light opposes darkness, so it expresses the principle of good. The texts of the presented writers reflect both the turmoil of a generation and the creative grace, the need to testify about faith, hesychia, knowledge, life and death. Twinned by shared biographical aspects, the writers develop the same thematic predilection and vision. They continue the great interwar tradition, being aware of their messianic role, of the importance of the literary testament.

Keywords: light, detention, word, mystery, silence, divine

Complexitatea comuniunii cu Dumnezeu, isihia a fost un resort al poeziei religioase dintotdeauna, construind zona de meditație al cărei produs a fost cuvântul rafinat, esențializat, îndumnezeit, prin harul poezilor. Acest exercițiu cultural de înnobilare definește spiritele rare, mințile luminate, pentru care ascensiunea spirituală a fost o treaptă a creșterii ființale, iar cuvântul poetic, o formă de confesare și de confirmare a libertății sufletului. O incursiune în perioada constrângerilor de ordin politic a închisorilor comuniste, relevă personalități ale literaturii noastre din rândul cărora i-am ales pe Lucian Blaga, Valeriu Anania și Nicolae Steinhardt, personalități atât de diferite și totuși, atât de consonante cu universul poeziei isihaste. George Călinescu¹ îl situează pe poetul din Lancrăm în ortodoxism. În ceea ce-i privește pe ceilalți doi, orientarea este clară, mai ales pentru că ambii au fost și monahi recunoscuți în spațiul bisericii ortodoxe. Misiunea lor a avut fundamentul menirii asumate, aceea de a descoperi chipul lumii dintâi și de a ajunge, astfel, la esența vieții, la partea necunoscută a existenței noastre lumești. Ororile regimului communist au amplificat, prin suferință, manifestarea harului divin, punând în rol instrumental decisiv valoarea sacră a cuvântului poetic, singurul capabil ca, prin metaforizare, să proiecteze existența finită în universul supramundan al sacralului.

Universul cultural pe care îl poziționăm în zona harului, este, la cei trei autori, unul bogat în trăiri, iar valoarea textelor create este validată de cititor, de-a lungul timpului. Toți au fost intelectuali cu o filiație nobilă, în familii preocupate de

¹ Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru literatură și artă, București, 1941, pg. 792

spiritualitate și cultură, remarcându-se prin atitudinea de respingere a oricăror tendințe de a interzice libertatea culturală.

Din punctul de vedere al religiei, biografia omului și existența creatorului par să se fi intersectat în Duhul Sfânt, generând metafora, născută în locul coincidenței liniilor umanului cu originea sacrului. Logosul este în strânsă relație cu spiritul și conștiința omului, iar aspectele biografice le-au amprentat existențele creatoare.

Se știe faptul că Lucian Blaga a trăit primii ani „în viața fără grai”², marcându-i copilăria. Mușenia copilului Blaga a fost pusă pe seama încercării lui de a nu accepta ideea păcatului: „...m-aș fi împotrivit să iau în primire chiar păcatul originar al neamului omenesc.”³ Tăcerea copilului devine un mod alternativ de exprimare, validând astfel perioada dinaintea scrierii textului metaforizat.

Cuvântul este perceput ca una dintre puterile stăpânitoare ale Lumii, pe care le are omul. Prin cuvânt, acesta devine un demiurg merit să sporească miracolul ființării. Lucian Blaga a trăit un dor etern de a se contopi cu misterul, de a se apropia de natura edificatoare a cuvântului.

În studiul *Lucian Blaga-universul lyric*, Ion Pop aprofundează legătura dintre tăcere-cuvânt-poezie, o triadă construită prin transfer de prerogative din zona sacrului celest în cea a teluricului finit, profan. Cuvântul artistic devine izbăvitor, eliberând artistul de suferințe nebănuite: „Poetul - carte deschisă spre cer, spațiu al semnelor care sunt, integrat în lumea semnelor care sunt.”⁴

Istoric vorbind, cuvântul a dobândit semnificații profunde prin puterea de a crea și re-crea lumea interioară și exterioară, lumea eului și lumea tuturor. Cercetările au descoperit o adevărată teologie a logosului, acordându-i-se o importanță deosebită încă din primele pagini ale textului biblic.⁵ La Blaga, cuvântul-metaforă devine calea prin care artistul intră în contact cu firea nevăzută, cu Dumnezeu și prin care exercită o forță uriașă asupra cititorului, o putere demiurgică, sintetizată în secvența celebră: „mut ca o lebădă” și ca poet al „necuvintelor”⁶.

Această credință în puterea de mitizare a cuvântului își are susținerea în inserțiile metaforice, în planul tradițiilor noastre populare, al filosofiei, istoriei și religiei, mitul devenind un laitmotiv al poeziei sale, deși adeseori lirica și rugăciunea blagiană intră sub semnul mușeniei. De o tulburătoare frumusețe este poezia *Lumina raiului*, prin care poetul dezvăluie dihotomia ființei umane, permanenta pendulare între Bine și Rău, între Lumină și Întuneric, între păcat și izbăvire: „Dar oare ar rodi-n ogorul meu/ atâta răs fără'de căldura răului?”⁷ Această întrebare retorică amintește de o altă mărturisire a filosofului-poet, conștient de structura noastră interioară complexă: „Lumina și păcatul/ îmbrățișându-se s-au înfrățit în mine”⁸, dezvăluind sensul magic al cuvântului, forța lui revelatoare. Edificatoare sunt și versurile: „Și-ar înflori pe buza ta atâta vrajă,/ de n-ai fi

² Blaga, Lucian, *Hronicul și cântecul vârstelor*, Editura Tineretului, 1965, pg. 4

³ Idem, ibidem

⁴ Pop, Ion, *Lucian Blaga-universul lyric*, Editura Cartea Românească, București, 1981, pg. 178

⁵ Chevalier, Jean și Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, Editura Artemis, București, 1993, pg.425

⁶ Pop, Ion, *Lucian Blaga-universul lyric*, Editura Cartea Românească, București, 1981, pg. 179

⁷ http://www.romanianvoice.com/poezii/poezii/lumina_rai.php, 17.09.2022

⁸ Șora, Mariana, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, 1970, București, pg. 25

frământată,/ Sfânto,/ de voluptatea-ascunsă a păcatului?”⁹ Buzele, simbol al rostirii, exprimă farmecul vieții, trăirile extatice, fericirea. Textul poetic amintit surprinde o altă fațetă a cunoașterii prin incursiune în lumea întunericului, stare complementară luminii și metaforă a sacrului: „Ca expresie, cele mai multe poezii ale d-lui Blaga se pot, deci, reduce la schema extrem de simplă a unei comparații din care unul din termeni e din lumea fizică, iar celălalt, de obicei, din viața interioară.”¹⁰

La eliberarea din detenție, mărturisirea lui Nicolae Steinhardt cuprinde o idee similară: „Am intrat în închisoare orb (cu vagi străfulgerări de lumină, dar nu asupra realității, ci interioare, străfulgerări autogene ale beznei, care despică întunericul fără a-l risipi) și ies cu ochii deschiși.”¹¹ Pentru Steinhardt, ochiul evidențiază raportul dintre lumea exterioară și conștiință. Omul orb nu poate înțelege relația dintre văzut și nevăzut. Lumea închisorii, frica, suferința, pe de o parte și botezul în credința ortodoxă pe de altă parte, au generat la Steinhardt o modificare sufletească substanțială. Revenirea în lume presupune înțelegerea vieții dintr-o perspectivă mult mai profundă, primenindu-l: „...am intrat răsfățat, răzgâiat, ies vindecat de fasoane, nazuri, ifose; am intrat nemulțumit, ies cunoscând fericirea; am intrat nervos, supărăcios, sensibil la fleacuri, ies nepăsător;”¹²

Înnobilat de fericirea suferinței purificatoare, autorul se apleacă asupra minunilor vieții dintr-un unghi nou, construit din simplitatea, împăcarea cu sine și cu ceilalți sunt consecințe ale comuniunii cu Dumnezeu: „...soarele și viața îmi spuneau puțin, acum știu să gust felioara de pâine cât de mică; ies admirând mai presus de orice curajul, demnitatea, onoarea, eroismul; ies împăcat: cu cei cărora le-am greșit, cu prietenii și dușmanii mei, ba și cu mine însumi.”¹³

Și la Valeriu Anania, asupra forței magice a cuvântului se insistă în poezia *Anamneză*. În mod stăruitor, stihuitorul și monahul, slujitor al textului biblic, reafirmă filonul divin al Logosului: „Puterile cuvântului le știu/ și nu de-acum și nici de prin aproape,/ ci de pe când mi se purtau pe ape/ în oglindirea cerului sălcu...”¹⁴ Mai mult decât atât, poetul comunică puterea binefăcătoare a rostirii, împlinirile pe care le aduce în viața omului: „Sunt om ca voi, dar om încuvântat./ Miracolul e fapta mea cea bună.”¹⁵ Verbul *a încuvânta* este o creație lexicală de sorginte poetică, având virtuți metaforizante de excepție.

Într-un capitol cu titlu sugestiv, *Tot despre puterea cuvântului* din *Monologul polifonic*, Nicolae Steinhardt prezintă, forța incontestabilă a rostirii. În viziunea lui, cuvintele stabilesc relația dintre artă și realitatea reflectată de aceasta, cuvântul devenind omnipotent, fie zidind, fie năruind.

Pentru a înțelege opera lui Nicolae Steinhardt, biografia este esențială. În primele pagini din *Jurnalul fericirii*, autorul își amintește secvențe din copilărie, care au exercitat

⁹ Idem, ibidem

¹⁰ Lovinescu, Eugen, *Scrieri 1, Critice*, Editura pentru literatură, București, 1969, 442

¹¹ Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, pg. 95

¹² Idem, ibidem

¹³ Idem, ibidem

¹⁴ <https://motivepentrucondei.wordpress.com/2017/01/31/poezii-4/>, 18.09.2022

¹⁵ Idem, ibidem

o adevărată fascinație asupra sa. Clopotele bisericii din apropierea casei părintești i-au produs înalte trăiri, prevestind convertirea de mai târziu. Clopotul era un simbol: „Biserica («Capra»)...avea clopote cu băți prelunghi...ele au constituit fundalul sonor și emotiv al anilor mei dintâi”.¹⁶

Pentru a înțelege mai bine starea copilului, trebuie relevate sensurile creștine ale clopotului. Frecvent regăsit în lirica religioasă autohtonă, element specific curentului tradiționalist, clopotul are semnificații deosebite, legate de sine și de veșnicie. Simbolistica vizează sunetul, asemănător glasului divin care îndeamnă la meditație, reflecție, rugăciune. Clopotul amintește de începuturi, cutremură ființa umană cu privire la viață și la moarte, însoțind omul în momentele esențiale ale vieții: la naștere și la înmormântare. Dangățul clopotului a marcat lumea creștină de-a lungul secolelor reprezentând și un mod de a aduna oamenii în jurul unui crez.

În *Corupția spirituală* Mitropolitul Bartolomeu Anania relatează faptul că în perioada comunistă glasul clopotului a menținut unitatea de credință și speranță a oamenilor. Asta, probabil, a provocat nemulțumirea autorităților care nu puteau percepe latura mistică și sacră a lumii.¹⁷

Pentru Nicolae Steinhardt, clopotul a fost un element-cheie integrator în timpul sacru. Încă din copilărie, a simțit efectul lui *fascinans*, pentru ca mai târziu să se asocieze cu starea de *tremendum*, după propria-i mărturisire: „De la început, din veșnicia copilăriei mele. Tremendum a venit mai târziu, mult mai târziu, pe căi negingașe.”¹⁸ Fără îndoială, această stare de înălțare spirituală se identifică în momentul botezului, când dincolo de contextul profan, spiritul se înnoiește, se delimitează de tot ceea ce este lumesc și se înalță: „Mă nasc din nou, din apă viermănoasă și din duh rapid.”¹⁹ Aceste fragmente din jurnalul scriitorului relevă forța interioară a ființei umane de a supraviețui prin duh și credință într-o lume fizică dezolantă. Starea de *tremendum* este un produs al întoarcerii spre sine, al cunoașterii luciferice. Apropierea de divinitate cu spiritul, prin dragoste, provoacă ființei umane un triumf interior.

Și în poezia blagiană clopotul se regăsește ca simbol poetic, înaltă metaforizare a unui dialog cu divinitatea. Poezia *Când clopotul bate* reiterează aceleași valori ancestrale pe care acesta o stabilește între cer și pământ, o vibrație a glasului divin, a sacrului, a conștiinței: „Când clopotul bate/ cu glasul/ Preadreptului,/ turnul ne-nvață: Mergând în viață/ purtați-vă inima/ la înălțimea/ mândră a pieptului.”²⁰ Glasul lui Dumnezeu stăpânește veșnicia, e un simbol al lumii primordiale, dar și al reflecției, versurile acestea fiind un imbold la demnitate, spiritualitate, credință. Viața noastră prețuiește atât cât valorează inima și capacitatea noastră de a simți, dimensiuni confirmate de importanța cunoașterii luciferice, adică apropierea de nevăzut prin intermediul simțurilor, al intuiției, al sufletului. Prin opinie, Nicolae Manolescu se alătură lui George Călinescu opinând că ortodoxismul/ creștinismul lui Lucian Blaga provoacă stări

¹⁶ Idem, ibidem, pg.48

¹⁷ Anania, Bartolomeu, *Corupția spirituală*, Editura Eikon, București, 2012, pg.63

¹⁸ Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, pg. 49

¹⁹ Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, pg. 83

²⁰ <https://poetii-nostri.ro/lucian-blaga-cand-clopotul-bate-poezie-id-15992/>, 18.09.2022

evidente, dincolo de agnosticismul său și de dionisiacul nietzschean: „...a crezut a-l putea omorî pe Pan...sacrificându-l lui Iisus, a cărui umbra cutreieră de la o vreme lumea.”²¹

În poezia ananiană, clopotul se identifică la nivel simbolic cu inima, vibrației exterioare asociindu-i-se un freamăt, o înfiorare interioară profundă. La fel ca în poezia blagiană, și în versurile ananiene pot fi identificate note expresioniste. Sufletul e copleșit de ritmuri complexe dictate de clipele care surprind și amintesc de cunoașterea luciferică: „Inima mea e făcută să bată, să bată, să bată...”²² Asemeni clopotului, inima este locul în care sacrul se împletește cu profanul, materia cu spiritul. Inima este centrul bunătații, al credinței și speranței, aceasta devenind simbol predilect al ortodoksiștilor. În opera lui, inima este văzută ca monarhul vieții, ca spațiu în care se intersectează toate trăirile ce definesc existența umană. Nivelul tematic, preocuparea pentru idei filosofice și, implicit, religioase: viața, moartea, cunoașterea, misterul universal, relația cu timpul și cu divinitatea favorizează dezvoltarea unor relații de râvnită subordonare între sacru și profan. Și în viziunea lui Valeriu Anania, omul se luptă cu permanenta prăbușire, cu întunericul, cu umbrele, cu: „răni și gangrene,”²³ lasând impresia că nu ajunge la lumină: „Doar în ritmul ei nu bate niciodată”²⁴.

Creațiile artiștilor preocupați de teme care vizează sistemul ontologic al vieții omului în spațiul profan, au fost puternic amprentate și de experiența carcerală. Întunericul, lumina, liniștea sau răzvrătirea au fost diferit percepute de cei care au avut parte de experiența în detenție. Nicolae Manolescu arăta că nimeni până la Nicolae Steinhardt n-a mai văzut închisoarea ca pe o modalitate de izbăvire a sufletului, ca pe un far spre Dumnezeu, pentru că Steinhardt nu a devenit adept nici al Marelui Anonim, nici al unei alte divinități. El s-a botezat întru Hristos. Astfel, memorialistul identifică lumina în obscuritate. Bătăile, suferința, nedreptatea nu au afectat nimic din pacea noului încreștinat, ci mai degrabă l-au determinat să se asemene cu Iov, pentru a-și putea accepta suferința: „În concepția admirabilă a lui Steinhardt, Divinitatea în deplinătatea ei...este acel Dumnezeu bătrân și blând al copiilor, bătrânilor și bolnavilor, atoateocrotitorul, atoatevindecătorul și atoateiertătorul”.²⁵

Ca produs al experimentării lumii din închisorile comuniste, al întunericului și al neliniștii, versurile lui Anania au fost asemănate cu cele argheziene și barbiene. Totodată preocuparea lui Valeriu Anania pentru condiția poetului, pentru tema vieții, a morții, a timpului și a cunoașterii îl apropie în mod categoric de Lucian Blaga și de Nicolae Steinhardt. În *Prefață* la volumul *Poeme*, Petru Poantă consideră că deși în lirica lui Valeriu Anania e evidentă viziunea religioasă a monahului, totuși se poate discuta și despre o percepție filosofică asupra existenței umane, despre o simbolistică aparte, precum și despre un limbaj inedit: „Departate de orice «transă» mistică, Valeriu Anania

²¹ Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, pg. 678

²² Anania, Valeriu, *Poeme*, Editura Limes, Cluj, 2006, pg. 60

²³ Idem, ibidem

²⁴ Idem, ibidem

²⁵ Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, pg. 1428

este mai curând un *poeta artifex*, cu vocația construcției riguroase și a viziunii plastice.”²⁶ Poezia lui Valeriu Anania dezvăluie preocuparea autorului față de aspectele sacre ale lumii, starea sa de tremendum în fața „Luminătorului”²⁷ și reflectă fragmente din sentimentele lui Nicolae Steinhardt în urma botezului: „...se întâmplă ca și de pe urma fericirii să te pomenești treaz în toiul nopții. Așa mi s-a întâmplat mult timp după ce am fost primit botezul. Doar din bucurie...deschideam brusc ochii, cuprins de o stare euforică, izvoditoare...de veghe, de stare supraințensă”.²⁸ Blaga,

Steinhardt și Anania converg în ceea ce privește dualitatea ființei umane, precum și în străduința lor de a pătrunde modul în care se manifestă conștiința umană, nevoia de lumină, cunoaștere și adevăr. Asta justifică prezența metaforei luminii în poezia blagiană și ananiană, precum și în memoriile monahului de la Rohia. Lumina stă în strânsă relație cu logosul divin și cu ritualul rostirii. Lumina se opune întunericului, deci exprimă principiul Binelui. Inițial a fost haos în lume, fapt pentru care Dumnezeu a cerut Lumină. În *Dicționarul de simboluri*, Ivan Evseev vede în Lumina zilei un echivalent al Logosului divin și arată faptul că în „simțirea românească”, lumina este aceeași cu trezvia sau cu starea de bucurie a isihaiștilor.²⁹

Valeriu Anania percepe lumina ca pe o formă de sanctificare o omului, de înălțare spirituală, o altfel de apropiere de cer, de Dumnezeu, o expresie a mântuirii: „Lumină lină, lumina senină,/ lucrare nouă din slava divină”³⁰. Pe de altă parte, Lucian Blaga dezvăluie sensuri modificate ale luminii, ca o metaforă revelatorie în strânsă relație ca acea cunoaștere luciferică, a lumii ascunse, numite și criptice. Scriitorul se afiliază cunoașterii intuitive, minus - cunoașterii, care nu reduce misterul universal, ci se apropie de el din perspectivă spirituală, cu simțurile: „Lumina ce-o simt/ năvălindu-mi în piept când te văd,/ oare nu e un strop din lumina/ creată în ziua dintâi,/ din lumina aceea-nsetată adânc de viață?”³¹

Mesajele transmise posterității asupra modului în care omul poate parcurge trepte ale îndumnezeirii și ale cunoașterii de sine s-au înscris într-o perioadă în care era nevoie de o revigorare estetică, care s-a raportat la spiritualitatea noastră, ca neam. Nu întâmplător, Nicolae Steinhardt explică în *Monologul polifonic*³² de ce îl iubește pe Lucian Blaga. Unul din motivele enumerate este acela că Lucian Blaga e un scriitor național, un român autentic.

Textele scriitorilor prezentați reflectă atât zbuciumul unei generații, cât și harul creator, necesitatea de a mărturisi despre credință, isihie, cunoaștere, viață și moarte. Îngemănați datorită aspectelor biografice comune, scriitorii dezvoltă aceeași predilecție tematică și de viziune. Ei continuă marea tradiție interbelică, conștienți fiind de rolul lor messianic și de importanța testamentului literar.

²⁶ Anania, Valeriu, *Poeme*, Editura Limes, Cluj, 2006, pg. 8

²⁷ Ibidem, pg. 145

²⁸ Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, pg. 202

²⁹ Evseev, Ivan, *Dicționarul de simboluri și arhetipuri umane*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, pg. 104

³⁰ Anania Valeriu, *Poeme*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, pg. 103-104

³¹ <https://www.versuri.ro/versuri/lucian-blaga-lumina/>, 18.09.2022

³² Steinhardt, Nicolae, *Monologul polifonic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pg. 67

Bibliografie:

- Anania, Valeriu, *Poeme*, Editura Limes, Cluj, 2006
- Anania, Bartolomeu, *Corupția spirituală*, Editura Eikon, București, 2012
- Blaga, Lucian, *Hronicul și cântecul vârstelor*, Editura Tineretului, 1965
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru literatură și artă, București, 1941
- Chevalier, Jean și Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, Editura Artemis, București, 1993
- Evseev, Ivan, *Dicționarul de simboluri și arhetipuri umane*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001
- Lovinescu, Eugen, *Scrieri 1, Critice*, Editura pentru literatură, București, 1969
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008
- Pop, Ion, *Lucian Blaga-universul liric*, Editura Cartea Românească, București, 1981
- Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992
- Steinhardt, Nicolae, *Monologul polifonic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991
- Șora, Mariana, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, 1970, București
- http://www.romanianvoice.com/poezii/poezii/lumina_rai.php, 17.09.2022
- <https://motivepentrucondei.wordpress.com/2017/01/31/poezii-4> 18.09.2022
- <https://poetii-nostri.ro/lucian-bлага-cand-clopotul-bate-poezie-id-15992/>
- <https://www.versuri.ro/versuri/lucian-bлага-lumina/>